

LITERARNOPREVODNE IZMENJAVE Z NEMŠČINO

Julija Rozman, Tanja Žigon in Adriana Mezeg
Univerza v Ljubljani

1 Uvod

Slovenija je kulturno, jezikovno, zgodovinsko, politično in ekonomsko najtesneje povezana z nemško govorečim prostorom. Zaradi večstoletne prevodne dejavnosti iz nemščine v slovenščino je imela nemščina velik vpliv na razvoj slovenskega knjižnega jezika in vzpostavitev novih literarnih zvrsti. Raziskave o literarnih prevodih segajo vse do prvih znanih zapisov v slovenskem jeziku, tj. *Brižinskih spomenikov*, ki so nastali okrog leta 1000 po latinskih in nemških predlogah (gl. poglavje *Prva prevedena besedila*). Številne se ukvarjajo z obdobjem slovenske reformacije, s proučevanjem virov za prevod svetopisemskih besedil v slovenščino (gl. poglavji *Prevajanje v času protestantizma (1550–1595)* in *Prevajanje Svetega pisma po času reformacije*) in z vzpostavitvijo literarnega žanra dramskih besedil v slovenščini v obdobju razsvetljenstva (gl. poglavje *Prevajanje posvetne dramatike v razsvetljenstvu*).

Nemščina je kot jezik izvirnika pomembno vplivala tudi na slovensko pesniško ustvarjanje v obdobju romantike. France Prešeren, eden pogosto proučevanih kanoniziranih slovenskih avtorjev (npr. Ožbot 2001; Juvan 2012), je svoj pesniški jezik namreč uril s prevajanjem iz nemščine (Ožbot 2007; Šrimpf 2011; Birk 2012; Juvan 2016). Raziskovalci (Hladnik 1985, 1992; Prunč 2005; Žigon 2008, 2011; Maček in Žigon 2017; Kocijančič Pokorn 2020) so se posvečali tudi prevodni politiki in slovensko-nemški prevodni dejavnosti v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja, ki sta bili odraz družbenih in političnih sprememb v habsburškem cesarskem okviru, kamor je sodilo tudi ozemlje, poseljeno s slovenskim prebivalstvom. Pestra slovensko-nemška književna izmenjava je spodbudila proučevanje različnih prevajalskih strategij v prevodnem procesu in recepcije avtorjev v obeh kulturah (npr. Maček 2003, 2006; Anželj 2008; Žigon 2010; Petrič

2017). Nemščina je svoj pomemben položaj v slovenskem prostoru ohranila vse do danes in predstavlja drugi najpogostejši izvirni oz. ciljni jezik prevodov iz slovenščine in v njo. Prispevek podaja celovit pregled obstoječih prevodoslovnih raziskav na temo prevodne izmenjave med slovensko in nemško književnostjo (prim. Trupej 2016a).

2 Zgodovina prevodnih tokov iz nemščine v slovenščino in obratno

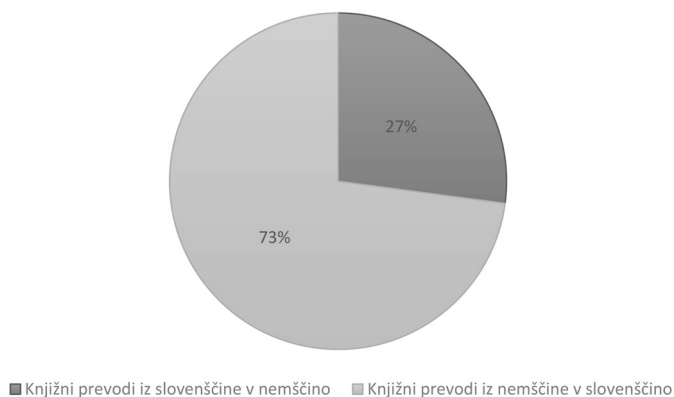
Z raziskovanjem prevodne dejavnosti za jezikovni par slovenščina-nemščina in obratno, predvsem kvantitativno, so se doslej večinoma ukvarjali germanisti in slovenisti (Vavti 2006; Černe in Čop 2010; Köstler in Leben 2014). Najpreglednejša in najobsežnejša je Vavtijeve (2006) bibliografija književnih prevodov iz slovenščine v nemščino, ki pa bi jo bilo zaradi velikega porasta prevodov iz slovenščine v nemščino v zadnjem desetletju smiselno posodobiti z novejšimi podatki (Maček in Žigon 2020). Černe in Čop sta 2010 ob robu odmevne prevajalske delavnice v Ljubljani pripravila predstavitev recepcije sodobne nemške književnosti na Slovenskem, medtem ko sta Köstler in Leben (2014) analizirala posredovanje slovenske književnosti v nemščino v obdobju od zgodnjih osemdesetih let 20. stoletja do leta 2014 s poudarkom na vlogi in pomenu avstrijskih založb pri izboru del in promociji prevedene književnosti.

V zadnjem času stopajo v ospredje tudi prevodoslovne raziskave. Zlatnar Moe, Žigon in Mikolič Južnič (2015) analizirajo posebnosti prevajanja iz hipercentralnih, centralnih ter polperifernih jezikov v periferno slovenščino in se ukvarjajo z literarno izmenjavo v krajšem časovnem obdobju (2000–2014) ter z dinamiko prevajanja med različnimi jezikovnimi pari, tudi med nemščino in slovenščino. Članek Schödel in Smodiš (2016) prinaša pregled prevodne dejavnosti med nemščino in slovenščino ter obratno v prvih dveh desetletjih 21. stoletja in predstavi tudi najbolj prevajane literarne zvrsti ter najpomembnejše prevajalce in avtorje za posamezno jezikovno smer. Poleg tega vključuje pregled najpomembnejših založb, pri katerih so izšli proučevani književni prevodi, pregled najvidnejših literarnih revij in literarnih prireditev ter predstavitev vloge Društva slovenskih književnih prevajalcev in Slovenske agencije za knjigo, ki spodbujata knjižno prevajanje.

Rozman, Žigon in Mezeg (2022) proučujejo prevodne tokove iz slovenščine v nemščino v zadnjih stotih letih (1921–2020) s poudarkom na otroški in mladinski književnosti. Avtorice med drugim ugotavljajo, da so prevodi slovenske otroške in mladinske književnosti predstavljali skoraj tretjino vseh leposlovnih prevodov v opazovanem obdobju, večina prevodov pa je nastala po osamosvojitvi Slovenije leta 1991. Rezultati omenjenih raziskav in podatki iz bibliografskega sistema COBISS (gl. Tabela 1) kažejo, da je prevodna izmenjava iz nemščine v slovenščino precej večja kot v obratni smeri, kar je skladno s teorijo, da večina prevajanja na mednarodni ravni poteka od (hiper)centralnih jezikov proti perifernim jezikom (van Es in Heilbron 2015).

Graf 1: Prevodna izmenjava med nemščino in slovenščino od začetka do danes.

(Vir: Lastni prikaz avtoric prispevka po podatkih iz COBISS-a.)¹

3 Teoretične obravnave posameznih žanrov v prevodu

Obdobje slovenske reformacije, ki je bilo zaznamovano s prvimi svetopisemskimi prevodi v slovenščino, je imelo pomembno vlogo pri nastanku normiranega slovenskega knjižnega jezika in nadaljnjem razvoju slovenščine. V skladu s tem so številne raziskave obravnavale jezikovne in literarne posebnosti prevodov ter vire za prevod svetopisemskih besedil v slovenščino, med katerimi ima temeljno vlogo nemški prevod Martina Luthra (gl. poglavji *Prevodi v času reformacije* in *Prvi slovarji in njihov vpliv na razvoj jezika*).

Na področju raziskovanja prevodne izmenjave z nemškim prostorom se raziskovalci mnogokrat posvečajo prevajanju izbranih literarnih zvrsti in žanrov, značilnih za posamezno zgodovinsko obdobje, ter posebnostim prevodov oz. pomenu prevodov za razvoj slovenske književnosti ali določene literarne zvrsti. Raziskave se posvečajo proučevanju vloge srednjeveške nemške književnosti v slovenskem prostoru in prevajanju določenih literarnih vrst iz omenjenega obdobja v slovenščino (Janko 2001), prvim prevodom nemškega posvetnega mladinskega slovstva v slovenščino v obdobju razsvetljenstva (Kobe 2009) ter vlogi prevajalca in prevoda pri vzpostavitvi literarnih žanrov dramskih besedil v istem obdobju (gl. poglavje *Prevajanje posvetne dramatike v razsvetljenstvu*). Kar nekaj raziskovalcev se osredotoča na prevodno politiko v 19. stoletju in v začetku 20. stoletja v povezavi z večjezičnostjo slovenskega prebivalstva in oblikovanjem slovenske narodne identitete. Prunč (2005) analizira različne profile žanrov in besedilnih vrst v književnosti, prevedeni iz nemščine v slovenščino v obdobju od

¹ Po COBISS-u prvi zabeleženi knjižni prevodi iz nemščine v slovenščino segajo v začetek 19. stoletja, prvi prevodi v obratni smeri pa v konec 18. stoletja. Podatki, zbrani do vključno julija 2022, niso bili ročno prečiščeni.

1848 do 1918, ter na podlagi različnih vrst prevodov in njihovih osrednjih funkcij oriše prehod od večjezičnega do enojezičnega profila žanrov, kar je skladno z oblikovanjem enojezične nacionalne slovenske kulture. Prunč (2000) prav tako podrobno obravnava sociolingvistično situacijo na Slovenskem in v prevodoslovje vpelje pojem prevodna kultura (nem. *Translationskultur*) kot pomemben del slovenske nacionalne kulture.

Večjezični družbeni situaciji na Slovenskem v 19. in delno tudi v 20. stoletju ter njenemu vplivu na izbiro prevodnih žanrov se posvečajo tudi drugi avtorji. Hladnik (1985, 1992, 1993, 1996) med drugim poudarja, da je bila identiteta slovenskega naroda zaradi pomanjkanja politične moči v 19. stoletju močno povezana z literarnim ustvarjanjem: sodobniki so v prvi vrsti stremeli k tvorjenju leposlovnih besedil v slovenščini in ga tudi spodbujali, medtem ko je imel prevod v književni produkciji sekundarno vlogo; izbira besedil za prevajanje je bila odvisna od ciljnega bralstva – prevajalo se je za ljudstvo in mladino, in sicer praktično strokovno literaturo ter leposlovje (predvsem trivialno književnost), ne pa tudi za izobraženo meščanstvo, ki prevodov ni potrebovalo, saj je bilo pretežno dvojezično. Poleg tega so imeli prednost pred prevajanjem iz nemščine slovanski jeziki in njihove književnosti, izbor prevodne literature pa je bil pogojen tudi z vrsto in žanrom izvirnih besedil (Kondrič Horvat 2007). Predvsem pripovedni žanri, ki so imeli narodotvorno vlogo (npr. izvirna kmečka povest in izvirni zgodovinski roman), se niso prevajali (gl. poglavje *Prevedeni zgodovinski romani*). Šele v obdobju slovenske moderne ob prelomu stoletja, ko slovenska prevodna politika sčasoma postaja bolj odprta do tujih književnosti (Jerovšek Vogrinc 2004) in ko sta pri izbiri prevodov namesto vprašanja nemškega ali slovanskega izvora izvirnika v ospredje stopila jezikovna in sporočilna vloga (Hladnik 1992), sta prevod in prevodna dejavnost pridobila drugačen status in pomembnejšo vlogo.

Predvsem v 19. stoletju smemo kot mesta kulturne produkcije in izmenjave razumeti tudi časopise in revije, ki so izhajali na slovensko poseljenih delih podonavske monarhije, zato so se nekatere historično obarvane raziskave osredinile na vprašanje, v kolikšni meri sta bili slovenska kultura in književnost zastopani v takratni nemški periodiki na Kranjskem (Birk 2000; Miladinović Zalaznik 2002; Žigon 2008, 2011, 2014, 2017). V raziskavah je obravnavan tudi drug vidik, in sicer kako se je v najpomembnejši slovenski literarni reviji, *Ljubljanskem zvonu*, ki je izhajal od 1881 do 1941, odlikovala vloga prevoda v kulturnem življenju kranjske prestolnice Ljubljane (Kocijančič Pokorn 2020).

4 Pomembni avtorji, večkrat prevedena dela

Eno prvih raziskav, ki so proučevale posamezne literarne žanre v določenih zgodovinskih obdobjih v povezavi z vlogo najpomembnejših akterjev v prevodnem procesu (npr. avtorjev in prevajalcev), predstavlja prispevek Samide (2004), ki ponuja

shematični prikaz prevedenih nemških avtorjev od sredine 19. stoletja do začetka 21. stoletja. Avtorica ugotavlja, da so se kanonizirani nemški avtorji začeli prevajati v slovenščino šele v petdesetih letih 20. stoletja, pred tem pa so prevladovali avtorji trivialne literature ter otroške in mladinske književnosti (npr. Jacob in Wilhelm Grimm, Wilhelm Hauff, Gustav Schwab, E. T. A. Hoffmann in Christoph Schmid). Razprava vsebuje tudi bibliografijo slovenskih prevodov nemške romantične književnosti, vendar brez del bratov Grimm in Heinricha Heineja. Nadalje se je Samide (2006) osredotočila na književno izmenjavo v obratni jezikovni smeri, in sicer je proučevala dinamiko prevajanja slovenske kratke proze v nemščino po osamosvojitvi Slovenije do leta 2005, pri čemer je na primeru prevodov slovenskih klasikov (Ivan Cankar) ter nekaterih sodobnih avtorjev (Andrej Blatnik, Drago Jančar, Boris Pahor, Suzana Tratnik in Marjan Tomšič) analizirala vzroke za objavlanje posameznih avtorjev na nemškem knjižnem trgu. Poleg tega je proučevala vlogo medkulturnih posrednikov, prevajalcev in urednikov pri nastanku prevodov.

Daljše obdobje prevajanja slovenske proze v nemščino (1918–2001), s težiščem na Avstriji, obravnava Lokar (2002), ki je proučevala, kdo so najbolj prevajani avtorji, kdo jih prevaja in katere založbe jih izdajajo, kakšno je nihanje prevodne dejavnosti skozi desetletja in kakšna je aktualnost prevodov, poleg tega pa je analizirala še spremne besede in odmevnost prevodov v časopisih splošnoinformativne narave. Lokar ugotavlja, kot za njo tudi Schödel in Smodiš (2016), da po številu prevodov prevladuje kanonizirani slovenski avtor Ivan Cankar, ki mu sledita Florjan Lipuš in Drago Jančar. V zadnjih letih v ospredje vse bolj stopajo prevodi sodobnejših slovenskih avtorjev. Kar zadeva prevode iz nemščine, so bili v slovenščino v zadnjih desetletjih 20. stoletja prevedeni številni kanonizirani nemški avtorji, kot so Johann Wolfgang von Goethe, Thomas Mann in Robert Musil, poleg tega je sodobna nemška književnost pri Slovencih priljubljena in je pogosto hitro prevedena v slovenščino (Schödel in Smodiš 2016).

Prevodoslovne raziskave se nadalje v veliki meri posvečajo posameznim nemškim in slovenskim avtorjem v prevodu ter analizi prevodov. Med obravnavanimi prevedenimi avtorji izstopata dva od najpomembnejših predromantičnih oz. romantičnih pesnikov iz obeh kultur, Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832) in France Prešeren (1800–1849) (gl. poglavji *Prevajanje Goetheja* in *Svetovljenje Prešerna in svetovni prevodni sistem*). Društvo slovenskih književnih prevajalcev je leta 2000 (ur. Smolej) izdalo zbornik, posvečen Goetheju v slovenskih prevodih. Zbornik vsebuje prispevke o analizi in primerjavi prevajalskih strategij oz. o izkušnjah in izzivih pri prevajanju posameznih Goethejevih del v slovenščino (Moder, Novak, Samide, Smolej, Vevar), o komentarjih prevodov različnih prevajalcev (Gradišnik, Moder) ter o recepciji Goetheja med Slovenci (Kos). Poleg tega je v zborniku objavljena bibliografija slovenskih prevodov Goetheja, v kateri Troha poleg sedemnajstih objav prevodov rokopisov od leta 1810 do 1899 in desetih uprizoritev od leta 1896 do 1992 navaja tudi 134 objav prevodov Goethejevih del

od leta 1850 do 1999. Slednji so večinoma izšli v okviru raznih zbirk ali v revijah. Podatki iz COBISS-a kažejo 33 knjižnih prevodov Goethejevih del v slovenščino od začetka 20. stoletja do leta 2016. S proučevanjem Goethejeve estetike in poetike v izvirnikih in slovenskih prevodih se je poglobljeno ukvarjal Vevar (2012a), medtem ko se je Janko (1983, 2003) osredotočil na recepcijo avtorja pri slovenskih bralcih. Društvo slovenskih književnih prevajalcev je leta 2001 prav tako izdalo zbornik *Prevajanje Prešerna. Prevajanje pravljic* (ur. Ožbot); prispevki obravnavajo prevode slovenskega pesnika v različne tuje jezike, med drugim tudi prevajalske prakse pri posredovanju Prešernove poezije v nemščino (Olof, Vevar). Poleg tega so v različnih zbranih delih izšli drugi posamezni prispevki na to temo (npr. Bajt idr. 1985; Spieler 1985; Rode 1988; Ožbot 2007). Po podatkih iz COBISS-a je bilo od začetka 19. stoletja do leta 2019 objavljenih 65 knjižnih prevodov Prešernovih del v nemščini.

Med pogosto obravnavane nemške avtorje v slovenskem prevodu se uvrščata tudi zbiratelj pravljic Jacob (1785–1863) in Wilhelm Grimm (1786–1859). Recepcijo njunih pravljic na Slovenskem med letoma 1849 in 2012 je na osnovi memetike in kulturne evolucije pravljic podrobneje proučevala Blažič (2013), Zupančič pa je primerjala (2007) prevode posameznih Grimmovih pravljic Frana Albrehta s poznejšimi prevodi Polonce Kovač, pri čemer so v ospredju teoretična analiza jezika in jezikoslovja, vsebinska in slogovna analiza ter primerjava kakovosti prevodov obeh prevajalcev. Nadalje je Kocijančič Pokorn (2012) proučevala slovenske prevode pravljic *Pepelka* (*Aschenputtel*) ter *Sneguljčica in Rožica* (*Schneeweißchen und Rosenrot*), in sicer z vidika ideološkega vpliva na prevode otroške literature in na prevajalske strategije v okviru jugoslovanskega socialističnega režima.

Literarni kanon nemško govorečega prostora sestavljajo tudi dela dramatika, pesnika in esejista Friedricha Schillerja (1759–1805), pisatelja in gledališkega kritika Roberta Musila (1880–1942) ter pisatelja Franza Kafke (1883–1924). Dosedanje raziskave so Schillerja obravnavale z vidika prevajanja in vključenosti njegovih citatov v slovenski citatni kanon (Kuster 2005) ter z vidika primerjave različnih slovenskih prevodov Schillerjevih pesmi (Moder 2004). V zborniku *Prevod in narodova identiteta. Prevajanje poezije* (ur. Stanovnik) so leta 1993 izšli trije prispevki o prevajanju Roberta Musila v slovenščino, natančneje o prevajanju romana *Zablode gojenca Törlessa*, nem. *Die Verwirrungen des Zöglings Törleß* (Dolinar), o prevodnih dilemah pri prevajanju dela *Tri ženske*, nem. *Drei Frauen* (Vear), ter o prevajanju in zunanjih okoliščinah nastanka in izdaje slovenskega prevoda romana *Mož brez posebnosti*, nem. *Der Mann ohne Eigenschaften* (Gradišnik). Vevar (2012b) se je ukvarjal s prevodnimi implikacijami v poetiki Franza Kafke in z aplikacijo normativne paradigme na dva primera iz prevodov Kafke v slovenščino, medtem ko je Ludvik (1965) predstavil Kafkovo recepcijo v Jugoslaviji.

Kar zadeva slovenske avtorje, se je nekaj raziskav osredotočilo na enega najpomembnejših literarnih ustvarjalcev in posrednikov med slovensko in avstrijsko kulturo,

slovenskega koroškega pisatelja in prevajalca Florjana Lipuša (roj. 1937), in sicer v povezavi s pisateljem, prevajalcem in Nobelovim nagrajencem za književnost Petrom Handkejem. Kohl (2018) zagovarja tezo, da je imela vloga prevajalca, torej Handkeja, ključno vlogo pri konsekraciji Lipuševih del v nemško govorečem prostoru. Odločilen nemški prevod romana *Zmote dijaka Tjaža* (nem. *Der Zögling Tjaž*) Petra Handkeja in Helge Mračnikar iz leta 1981, ki sta ga s prevodoslovnega vidika analizirala Prunč (1991) in Černe (2018), je s Handkejevim simbolnim kapitalom prispeval k širši prepoznavnosti Lipuševe in s tem tudi slovenske koroške književnosti v nemško govorečem prostoru. Handke je v enem izmed intervjujev poudaril, da Lipušev roman *Boštjanov let* po njegovem mnenju sodi v sam vrh svetovne književnosti (Huber–Lang 2016), Lipuš pa je nato, četudi piše v slovenščini, tj. v jeziku avstrijske manjšine, leta 2018 prejel Veliko avstrijsko državno nagrado, ki predstavlja najvišje avstrijsko kulturno priznanje. V središču raziskovalnega zanimanja na Slovenskem je tudi Peter Handke kot pisatelj. Številni raziskovalci so se doslej ukvarjali z njegovim ustvarjalnim opusom, manj pa s prevodi njegovih del. Med slednje sodijo raziskava o dialogu med novejšo slovensko in nemško književnostjo s posebnim ozirom na Handkeja (Borovnik 1991), pregledna bibliografija Handkejevih del v slovenskih prevodih (Šlibar 1993) in analiza prevajanja Handkeja v slovenščino skozi čas (Maček in Žigon 2017).

Nadaljnji prispevki prinašajo analizo prvega prevoda moralistične povesti o Genovefi Brabantski iz nemščine v slovenščino verzifikatorja Pavla Knobla (Žigon 2020), celostni pogled na ustvarjalno delo zgodnjoromantičnega pesnika Urbana Jarnika (Prunč 1988; gl. poglavje *Prevajanje na (avstrijskem) Koroškem*), prevajalske izkušnje ob prevajanju Lojzeta Kovačiča v švicarsko nemščino (Špendov 1995) ter bibliografijo slovenskih prevodov del Thomasa Bernharda (1931–1989) (Šlibar in Mihurko Ponž 1994/1995). V središču raziskav so tudi analiza pesniškega ustvarjanja Gustava Januša z vidika samoprevajanja in prevajanja (Prunč 2002) ter odziv na komentar prevoda dela Thomasa Manna (Moder 2006).

5 Pomembni prevajalci

V središču zanimanja nekaterih prispevkov s področja prevodoslovja so tudi prevajalci iz obeh kultur in njihovo delo. Z najstarejšimi obdobji se ukvarja Deželak Trojar, ki v svojem prispevku (2009) predstavi pomembnost rokopisnega kodeksa Adama Skalarja (?–1658) iz 17. stoletja za slovensko slovstvo. Skalarjevo prevajalsko delo, ki je temeljilo na nemških izvornikih, je v slovenski prostor prineslo dve novi literarni obliki, in sicer meditativno prozo in filozofsko razpravo. Deželak Trojar se osredotoča na literarne prvine v obeh prevodih in na osnovne značilnosti Skalarjeve prevajalske dejavnosti. Prevajalski opus razsvetljenca Valentina Vodnika (1758–1819), ki obsega širok nabor literarnih zvrsti in izvernih jezikov, med katere se uvršča tudi nemščina, in Vodnikove

teoretične poglede na prevajanje, je v svoji raziskavi predstavil Rode (1991). S prevajalcem slovenskih ljudskih pesmi (nem. *Volkslieder aus Krain*), Antonom Alexandrom grofom Auerspergom (psev. Anastasius Grün (1806–1876)), pa se je poglobljeno ukvarjal Janko (1986a, 2009), ki je orisal zanimanje za ljudsko pesništvo med nemškimi bralci in Grünovo prakso pri prevajanju slovenskih ljudskih pesmi.

Več analiz in razprav se posveča prevajalcem 20. stoletja in njihovemu opusu. Med osrednje prevajalce iz nemščine v zadnjih desetletjih 20. stoletja se uvrščajo Janko Moder, Janez Gradišnik, Štefan Vevar, Kajetan Kovič in Niko Grafenauer (Schödel in Smodiš 2016). Toroš (2005a, 2005b, 2013) se je izčrpno ukvarjala s pesniškim in prevajalskim opusom Alojza Gradnika (1882–1967), ki je deloma vključeval tudi nemško književnost (gl. poglavje *Alojz Gradnik*). V najobsežnejšem prispevku, znanstveni monografiji iz leta 2013, Toroš raziskuje vpliv izbranih romanskih (npr. Danteja Alighierija, Francesca Petrarce, Paula Verlaina in Françoisa Villona) in germanskih avtorjev (npr. Johanna Wolfganga von Goetheja, Huga von Hofmannsthala, Rainerja Marie Rilkeja, Heinricha Heineja in Heinricha Manna) na Gradnikovo literarno ustvarjanje in prevajanje. Monografija med drugim obravnava tudi recepcijo Gradnika v romanskem in germanskem svetu. V dveh zgodnejših prispevkih iz leta 2005 avtorica poda pregled Gradnikove prevodne bibliografije.

Oton Župančič (1878–1949) je bil kot prevajalec v nemščino obravnavan le v omejenem obsegu, in sicer v prispevkih Vidmarja (1930) in Mahniča (1981). Medtem ko Vidmar poudarja težavnost prevajalske dejavnosti in Župančičeve prevajalske sposobnosti, Mahnič opisuje Župančičev prevajalski opus in povzema njegova prevajalska načela, pri čemer deloma omenja njegove prevode v nemščino. Poleg tega je leta 1980 izšel zbornik *Oton Župančič v prevodih* (ur. Moder), ki med drugim vsebuje bibliografijo Župančičevih prevodov v nemščino (gl. poglavje *Oton Župančič*). Nadalje se Stanovnik v dveh prispevkih (1982, 1985) ukvarja s prevajalskim delom Herberta Grüna (1925–1961); v članku iz leta 1982 na kratko predstavi Grünov prevajalski opus ter nekatere njegove izkušnje in razmišljanja o prevajanju, v drugem (1985) pa analizira prevodni proces Grünovega slovenskega prevoda Kafkove kratkoprozne pripovedi *Na galeriji* (nem. *Auf der Galerie*) iz leta 1961, pri čemer Grünov prevod primerja z angleškim prevodom in s prvim slovenskim prevodom tega besedila iz leta 1954.

Posamezne raziskave so se posvečale tudi prevajalskemu udejstvovanju Gusti Jirku Stridsberg (1892–1978) in Janeza Gradišnika (1917–2009). Lasbajer (2002) predstavi življenjsko pot Gusti Jirku Stridsberg, prve prevajalke Ivana Cankarja v nemščino, medtem ko Gradišnik (1995) opiše zunanje okoliščine, ki so privedle do njegovega prevajalskega udejstvovanja v angleščini in nemščini, ter posrednike, s pomočjo katerih mu je uspel preboj na ciljne knjižne trge. Nadaljnji prispevek (Gradišnik in Bogataj Gradišnik 2008) obravnava pregled Gradišnikovega dela, vključno z njegovim prevajanjem v nemščino (gl. poglavje *Janez Gradišnik*). Z drugačnega vidika delo književnih

prevajalcev obravnava Maček (2018), in sicer proučuje položaj književnih prevajalcev iz nemščine, ki iz različnih razlogov pogosto prevzamejo vlogo moderatorja in konsektivnega tolmača na literarnih prireditvah ter tudi vlogo avtorja knjižnih del.

6 Širše prevodoslovne raziskave o literarnem prevodu

Med prevodoslovne raziskave o knjižnem prevodu v širšem smislu sodijo še raziskave, ki obravnavajo druge prevodoslovne teme, kot so prevodni proces in prevajalske strategije, recepcija prevodov ter prevodna politika. Anželj (2008) na osnovi primerjalne analize proučuje pomenske in slogovne odmike v nemškem prevodu slovenskega romana *Alamut*, ki je nastal prek posrednega prevoda iz francoščine. Prevodne strategije so v ospredju tudi v raziskavi, ki na primeru slovenskega prevoda romana *Effi Briest* nemškega avtorja Theodorja Fontaneja proučuje, kako določena ustrezna prevodna rešitev čez čas lahko postane neustrezna (Maček 2003). Poimenovanja za različne odtenke modre barve, ki je osrednji simbol nemške romantike, Maček (2004) obravnava na osnovi slovenskega prevoda Novalisovega romana *Heinrich von Ofterdingen*, v nadaljnjih raziskavah pa Maček (2006) opozarja na pomembnost poznavanja konteksta in različnih podpomenov izrazov v prevodnem procesu, in sicer na primeru prevajanja pojma angela v Rilkejevih *Devinskih elegijah* (nem. *Duineser Elegien*), ter obravnava slovenska poimenovanja rastlin v desetjezičnem slovarju Alme M. Karlin (Maček 2019).

Bernik (2005) se ukvarja z vprašanjem prevedljivosti poezije in s posameznimi značilnostmi pri prevajanju te literarne zvrsti, pri čemer se osredotoča na raziskovanje mere poistovetenja ali odstopanja prevoda od izvirnika pri prevajanju Goetheja v slovenščino in Prešerna v nemščino. Petrič (2017) na podlagi nekaj primerov prevedenih pesmi Friederike Mayröcker raziskuje prevodne vidike in vprašanja pri prevajanju oz. prenosu omenjene pesnice v slovenščino, pri čemer uporabi paradigmo devetih načel Štefana Vevarja. Splošnemu opisu prevodnega procesa in predstavitvi strategij pri prevajanju kulturnospecifičnih elementov se posveča Mračnikar (1988), ki obravnava tudi prevodno dejavnost med koroškimi Slovenci in jih spodbuja k večji profesionalizaciji poklica. Černe (2017, 2019) proučuje tandemski način knjižnega prevajanja in poudarja, da v znanosti ta tema doslej še ni bila podrobneje obravnavana. V člankih prepoznava motive za tandemsko delo ter predstavi prevodni proces tandemskega prevajanja in tipologijo različnih oblik tandemskega sodelovanja. Džambić (2012) se ukvarja s kontrastivno analizo nemškega romana *Bralec* (nem. *Der Vorleser*) Bernharda Schlinka in njegovega slovenskega prevoda, predvsem z vidika medkulturnih elementov in njihovega prenosa v prevodnem procesu, Janko (1984) pa analizira in primerja slovenske prevode nekaterih pesmi Ingeborg Bachmann. Grah (1985, 1990, 1991) raziskuje različne pristope k prevajanju slovenskih toponimov ter imen cest, gradov in palač v nemščino, Valenčič Arh (2013, 2014, 2015) pa se izčrpno posveča

načinom prevajanja frazeoloških enot otroške in mladinske književnosti avstrijske avtorice Christine Nöstlinger v slovenščino.

Številni prispevki se osredotočajo na recepcijo prevodov različnih nemških in slovenskih avtorjev v proučevanih kulturah. Časovno najbolj oddaljen avtor je srednjeveški pesnik Walther von der Vogelweide, čigar recepcijo v slovenskem prostoru od 19. stoletja dalje proučuje Gaber (2015). S proučevanjem političnega, družbenega in ideološkega vpliva na nastanek in recepcijo dveh slovenskih prevodov nemškega dramskega dela *Jedermann* (slo. *Slebernik*) Huga von Hofmannsthala, in sicer prvega prevoda Otona Župančiča iz leta 1934 kot tudi ponovnega prevoda Nika Grafenauerja iz leta 1993, se ukvarja Trupej (2016b), pri čemer se opira na analizo literarnih kritik obeh prevodov. Nadalje Janko (1986b), Kondrič Horvat (1993) in Miladinović Zalaznik (1996, 1998, 2004) obravnavajo recepcijo prevodov različnih avtorjev v slovenskem prostoru, in sicer Rainerja Marie Rilkeja (1875–1926), Stefana Zweiga (1881–1942), Hermanna Brocha (1886–1951) in Franza Werfla (1890–1945). Poleg tega Žigon (2010), Žigon in Šrimpf (2016) ter Maček (2013) proučujejo odmevnost in recepcijo Josepha Rotha (1894–1939), Petra Turrinija (roj. 1944) in Josefa Winklerja (roj. 1953), medtem ko se Šlibar (1986) osredotoči na recepcijo avstrijske književnosti v Sloveniji po letu 1945, natančneje avtorjev Ilse Aichinger (1921–2016), Ingeborg Bachmann (1926–1973) in Paula Celana (1920–1970).

Leben (2010) se ukvarja s publicističnim in literarnim delom Prežihovega Vornanca (1893–1950) ter z njegovo odmevnostjo na avstrijskem Koroškem. Nazadnje omenimo Detelo (2009), ki raziskuje nemško-slovensko literarno sodelovanje na Dunaju od začetka šestdesetih let 20. stoletja in sklene, da so raznovrstna prizadevanja posameznikov v obliki prevajanja slovenskih avtorjev in različnih aktivnosti za promocijo slovenske književnosti v avstrijski prestolnici privedla do večje prepoznavnosti slovenske književnosti na Dunaju. Ob pregledu recepcije prevodov v obeh prostorih lahko sklenemo, da se je večina raziskovalcev osredotočala na recepcijo nemško govorečih avtorjev v slovenskem prostoru, medtem ko je bilo v obratni smeri opravljenih manj raziskav.

Raziskave v povezavi s proučevanjem prevodne politike na Slovenskem se večinoma osredotočajo na konec 19. in začetek 20. stoletja. Nekateri prispevki vendarle obravnavajo tudi poznejša obdobja, pri čemer velja izpostaviti proučevanje vpliva zgodovinskih in političnih sprememb na slovensko-nemške medkulturne odnose ter prevodno dejavnost od konca druge svetovne vojne do današnjega časa (Maček in Žigon 2017). Članek Maček in Žigon (prav tam) uvodoma prikaže zgodovinsko-politične mejnike v slovenski kulturni zgodovini in zgodovino slovensko-nemških odnosov z jezikovnega, literarnega in prevodnega vidika, čemur sledi predstavitev založništva in uredniške politike na Slovenskem po drugi svetovni vojni in od osamosvojitve Slovenije. Nadalje Maček in Žigon (2020) obravnavata vrsto ukrepov v okviru prevodne politike v

Sloveniji, ki se zaradi priprav na vlogo častne gostje na Frankfurtskem knjižnem sejmu leta 2023 predvsem v zadnjem desetletju posveča strateški promociji slovenske književnosti v nemško govorečem prostoru.

7 Zaključek

Obstoječe prevodoslovne raziskave o slovensko-nemški prevodni izmenjavi razkri-vajo širok nabor tematskih sklopov, kar je posledica aktivne književne izmenjave med obema kulturama. Pri proučevanju literarnih zvrsti in žanrov izstopajo prispevki, ki so obravnavali vpliv prevajanja iz nemščine na razvoj slovenščine in njenih literarnih zvrsti, torej prevajanje svetopisemskih besedil v reformaciji in dramskih besedil v razsvetljenstvu. Poleg tega obstajajo številne raziskave o prevodni dejavnosti v 19. in 20. stoletju, ki je vplivala na izbor prevodnih žanrov in produkcijo izvirne slovenske književnosti. Z vidika obravnave te tematike je v prevodoslovnih raziskavah tako mogoče opaziti pomanjkanje zastopanosti ostalih literarnih žanrov in njihovih posebnosti za jezikovni par slovenščina-nemščina. Med proučevanimi avtorji so v ospredju predvsem kano-nizirani avtorji iz obeh kultur, medtem ko se le redki prispevki osredotočajo na manj prepoznavne avtorje, ki so bili doslej torej spregledani. Poleg tega so raziskave, ki obravnavajo posredovanje slovenskih avtorjev v nemško govoreči prostor, manj številčne kot raziskave v obratni smeri. Medtem ko nizek delež prevodoslovnih raziskav obravnava prevajalce in njihovo delo, pri čemer je raziskav, posvečenih prevajalcem v nemščino, še posebej malo, obstajajo številni prispevki, ki se osredotočajo na teme, kot so preva-jalske strategije, recepcija prevodov in prevodna politika, slednja predvsem v povezavi z nastopom Slovenije kot častne gostje na Frankfurtskem knjižnem sejmu leta 2023, ki bo prevodno dejavnost med obema kulturama še dodatno okrepil. Ob upoštevanju pregleda dosedanjih raziskav je znotraj prevodoslovja v Sloveniji mogoče zaznati pomanjkanje širše in poglobljene sociološko obarvane raziskave, ki bi zajela daljše časovno obdobje in analizirala prevodne tokove iz slovenščine v nemščino, kot tudi založniški trg ter vlogo akterjev v prevodnem procesu.

8 Seznam sorodnih poglavij v monografiji

Prva prevedena besedila / Prevajanje v času protestantizma (1550–1595) / Prvi slovarji in njihov vpliv na razvoj jezika / Prevajanje Svetega pisma po času reformacije / Preva-janje posvetne dramatike v razsvetljenstvu / Prevedeni zgodovinski romani / Prevajanje Goetheja / Prevajanje na (avstrijskem) Koroškem / Svetovljenje Prešerna in svetovni prevodni sistem / Alojz Gradnik / Janez Gradišnik / Oton Župančič

Bibliografija

- Anželj, Stana. 2008. »Pomenski in slogovni odmiki pri prevajanju Bartolovega Alamuta iz slovenščine prek francoščine v nemščino.« *Hieronymus: revija o prevajalstvu* 2, št. 1–2: 121–137.
- Bajt, Drago, Frane Jerman in Janko Moder, ur. 1985. *France Prešeren v prevodih*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Bernik, France. 2005. »Lirika in njena prevedljivost: na primeru Goetheja in Prešerna.« *Primerjalna književnost* 28, št. 1: 33–42.
- Birk, Matjaž. 2000. »... vaterländisches Interesse, Wissenschaft, Unterhaltung und Belehrung ...« *Illyrisches Blatt (Ljubljana, 1819–1849), literarni časopis v nemškem jeziku v slovenski provinci predmarčne Avstrije*. Maribor: Slavistično društvo.
- Birk, Matjaž. 2012. »'Literarische Scherze in August W. v. Schlegels Manier von Doktor-Dichter Presheren': zum deutsch-slowenischen Literaturtransfer im Zeitalter der Romantik.« *Arcadia. Zeitschrift für vergleichende Literaturwissenschaft* 47, št. 2: 272–286.
- Blažič, Milena. 2013. »Memetika in kulturna evolucija Grimmovih pravljic na Slovenskem (1849–2012) = Memetics and Cultural Evolution of Grimm's Fairy Tales in Slovenia (1849–2012).« *Knjižnica: revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti = Library: Journal for Library and Information Science* 57, št. 1: 113–134.
- Borovnik, Silvija. 1991. »Sanjačeva zmeta: o dialogu med novejšo slovensko in nemško književnostjo in seveda o Handkejevem Spominu na Slovenijo.« *Naši razgledi* 40, št. 20: 580.
- Černe, Urška P. in Brane Čop. 2010. *Rezeption zeitgenössischer deutschsprachiger Literatur in Slowenien: Werkstattgespräch am 6. Mai 2010 in der Deutschen Bibliothek CTK in Ljubljana*. Ljubljana: Goethe-Institut, Deutsche Bibliothek CTK.
- Černe, Urška P. 2017. »Tandemübersetzungen: was sie sind und wie sie gemacht werden.« *V Translation Studies and Translation Practice: Proceedings of the 2nd International TRANSLATA Conference, 2014. Part 2*, uredili Lew N. Zybatow, Andy Stauder in Michael Ustaszewski, 349–355. Frankfurt na Majni: Peter Lang.
- Černe, Urška P. 2018. »Omissions from the source text: the German young Tjaž.« *V Transkulturalität im mehrsprachigen Dialog = Transcultural Communication in Multilingual Dialogue*, uredila Vlasta Kučič, 349–376. Hamburg: Dr. Kovač.
- Černe, Urška P. 2019. »Eine Tandem-Übersetzung: Helga Mračnikar und Peter Handke.« *V »... übersetzt von Peter Handke«: philologische und translationswissenschaftliche Analysen*, uredila Fabjan Hafner in Wolfgang Pöckl, 87–126. Berlin: Frank & Timme.
- Detela, Lev. 2009. »Nemško-slovensko literarno sodelovanje na Dunaju in njegov odmev v širšem mednarodnem prostoru.« *2000: revija za krščanstvo in kulturo*, št. 208–209–210: 203–211.
- Deželak Trojar, Monika. 2009. »Adam Skalar in njegovo prevajalsko delo.« *V Odprta okna: komparativistika in prevajalstvo: Majdi Stanovnik ob 75. rojstnem dnevu*, uredili Martina Ožbot, Darko Dolinar in Tone Smolej, 93–112. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, Založba ZRC, ZRC SAZU.

- Džambić, Jasna. 2012. »Bernhard Schlinks Roman Der Vorleser: eine Analyse hinsichtlich der (inter)kulturellen Spezifik und deren Verarbeitung in der slowenischen Übersetzung.« *Estudios filológicos alemanes* 24: 573–585.
- Gaber, Mateja. 2015. »Literarna recepcija Walterja von der Vogelweideja pri Slovencih.« V *V labirintu jezika = Im Labyrinth der Sprache*, uredila Urška Valenčič Arh in Darko Čuden, 105–115. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Gradišnik, Janez. 1995. »Nekaj izkušenj s prevajanjem v angleščino in nemščino.« V *Prevajanje slovenske književnosti. Prevajanje za kino in RTV: 19. prevajalski zbornik*, uredila Majda Stanovnik, 39–43. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Gradišnik, Janez in Katarina Bogataj Gradišnik. 2008. »Dognanost v prevodih in življenjskih načelih: Janez Gradišnik: hommage, polintervju ali črtica o nestorju slovenskega prevajalstva.« *Literatura* 20, št. 201: 76–103.
- Grah, Käthe. 1985. »Slowenische Toponyme im deutschen Text.« V *Kontrastivne jezičke studije = Kontrastive Sprachstudien/Simpozijum avstrijskih i jugoslovenskih germanista, Innsbruck 31. 5.–2. 6. 1984 = Symposion österreichischer und jugoslawischer Germanisten, Innsbruck 31. 5.–2. 6. 1984*, uredila Pavica Mrazović, 35–41. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Grah, Käthe. 1990. »Slowenische Straßennamen in deutschen Übersetzungen.« *Vestnik* 24, št. 1–2: 47–60.
- Grah, Käthe. 1991. »Slowenische und deutsche Namen für Burgen und Schlösser in Slowenien (ob wann und wie man in Übersetzungen deutsche Bezeichnungen für slowenische Orte verwenden kann) = Slovene and German names for castles and palaces in Slovenia (whether, when and how one can use German names for Slovene palaces in translations).« *Znanstvena revija. Humanistika = Humanities* 3, št. 1: 109–117.
- Hladnik, Miran. 1985. »'Svobodno po nemškem poslovenjeno': (popularni prevedeni žanri 19. stoletja).« V *France Prešeren v prevodih*, uredili Drago Bajt, Frane Jerman in Janko Moder, 191–199. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Hladnik, Miran. 1992. »Vloga prevoda v slovensko-nemški literarni tekmi.« V *Zbornik predavanj/XXVIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 29. 6.–18. 7. 1992*, uredila Miran Hladnik in Darinka Počaj-Rus, 109–119. Ljubljana: Center za slovenščino kot tuji ali drugi jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.
- Hladnik, Miran. 1993. »Der Einfluss des Bilinguismus auf die Auswahl der zu übersetzenden narrativen Gattungen am Beispiel slowenischer Literatur.« V *Übersetzen, verstehen, Brücken bauen: geisteswissenschaftliches und literarisches Übersetzen im internationalen Kulturaustausch*, uredili Armin Paul Frank, Kurt-Jürgen Maaß, Fritz Paul in Horst Turk, 801–810. Berlin: Erich Schmidt.
- Hladnik, Miran. 1996. »Kako smo prevajali zgodovinski roman.« V *Prevod besedila. Prevajanje romana: 20. prevajalski zbornik*, uredila Majda Stanovnik, 61–69. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.

- Huber-Lang, Wolfgang. 2016. »Peter Handke mit neuem Stück im Burgtheater: 'Man darf sich nicht ausgrenzen'.« *Vienna Online*, 25. 1. 2016. Dostop 31. 3. 2022. <https://www.vienna.at/peter-handke-mit-neuem-stueck-im-burgtheater-man-darf-sich-nicht-ausgrenzen/4601865>.
- Janko, Anton. 1983. »Goethes Faust in slowenischen Übersetzungen.« *V Simpozijum o J. V. Geteu, Novi Sad, 29. i 30. X 1982*, uredila Pavica Mrazović, 77–93. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Janko, Anton. 1984. »Anmerkungen zu slowenischen Übersetzungen einiger Gedichte Ingeborg Bachmanns.« *Acta Neophilologica* 17: 51–59.
- Janko, Anton. 1986a. »Anastasius Grüns Ansichten über die Volkspoesie anhand seiner Übersetzungen von Volksliedern.« *V Jugoslavien – Österreich: literarische Nachbarschaft*, uredila Johann Holzner in Wolfgang Wiesmüller, 253–259. Innsbruck: Universität Innsbruck, Institut für Germanistik.
- Janko, Anton. 1986b. »Die Rezeption Rilkes in Slowenien.« *Acta Neophilologica* 19: 75–87.
- Janko, Anton. 2001. »Die höfische deutsche Dichtung im slovenischen Raum.« *V Querschnitte: deutsch-slovenische Kultur und Geschichte im gemeinsamen Raum*, uredili Krista Zach in Mira Miladinović Zalaznik, 9–19. München: Verlag Südostdeutsches Kulturwerk.
- Janko, Anton. 2003. »Goethe pri Slovencih po letu 1945.« *V Dr. Mirko Križman, zaslužni profesor Univerze v Mariboru: 70 let: jubilejni zbornik*, uredila Karmen Teržan Kopecky, 123–145. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Janko, Anton. 2009. »Grün kot prevajalec ljudskih pesmi.« *V Anton Aleksander grof Auersperg – Anastazij Grün: razprave*, uredila Mira Miladinović Zalaznik in Stane Granda, 67–78. Ljubljana: Nova revija.
- Jerovšek Vogrinc, Irena. 2004. »Knjižni prozni prevodi v slovenščino med letoma 1848 in 1919.« *V Prevajanje besedil iz obdobja romantike: 29. prevajalski zbornik = Translation of Texts from the Romantic Period: Proceedings of the Association of Slovene Literary Translators, Volume 29*, uredila Martina Ožbot, 303–323. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Juvan, Marko. 2012. »World literature in Carniola: Transfer of Romantic Cosmopolitanism and the Making of National Literature.« *V World Literature and National Literatures = Littérature mondiale et littératures nationales = Weltliteratur und nationalliteraturen = Literatura mundial y literaturas nacionales*, uredil Jüri Talvet, 27–49. Tartu: Tartu University Press.
- Juvan, Marko. 2016. »Svetovljenje nacionalnega pesnika in asimetrije prevajanja: Prešernov primer.« *V Kulturni svetniki in kanonizacija*, uredil Marijan Dovič, 221–238. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Kobe, Marjana. 2009. »Prvi prevodi tujega posvetnega mladinskega slovstva v 18. stoletju.« *V Odprta okna: komparativistika in prevajalstvo: Majdi Stanovnik ob 75. rojstnem dnevu*, uredili Martina Ožbot, Darko Dolinar in Tone Smolej, 131–140. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Kocijančič Pokorn, Nike. 2012. *Post-Socialist Translation Practices: Ideological Struggle in Children's Literature*. Amsterdam: John Benjamins.

- Kocijančič Pokorn, Nike. 2020. »Translations in Ljubljanski zvon: the Window into Cultural Life of the Late-Nineteenth-Century Ljubljana.« V *Translating in Town: Local Translation Policies During the European 19th Century*, uredila Lieven D'hulst in Kaisa Koskinen, 185–209. London: Bloomsbury Academic.
- Kohl, Felix Oliver. 2018. »Nemški prevodi Lipuševih del ob in po Tjažu v luči konsekracije.« *Primerjalna književnost* 41, št. 3: 17–35.
- Kondrič Horvat, Vesna. 1993. »Stefan-Zweig-Rezeption in Slowenien.« *Znanstvena revija. Humanistika. = Humanities* 5, št. 1: 19–27.
- Kondrič Horvat, Vesna. 2007. »Na sečišču kultur. Prevodi nemških književnih besedil v slovenščino v času med 1848 in 1918.« V *Slovenski prevodi nemških besedil v obdobju avstro-ogrske monarhije: znanstvene refleksije*, uredila Karmen Teržan Kopecky, 119–130. Maribor: Filozofska fakulteta.
- Köstler, Erwin in Andrej Leben. 2014. »Posredovanje slovenske literature v nemški govorni prostor in dvojezično založništvo na Koroškem.« V *Recepcija slovenske književnosti*, uredila Alenka Žbogar, 211–217. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Kuster, Helena. 2005. »Interkulturelles Übersetzen am Beispiel des deutschen klassischen Zitatentkanons.« V *Prevajanje baročnih in klasicističnih besedil: 30. prevajalski zbornik = Translation of Texts from the Periods of Baroque and Classicism: Proceedings of the Association of Slovene Literary Translators, Volume 30*, uredil Tone Smolej, 217–230. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Lasbaher, Franček. 2002. »Gusti Jirku Stridsberg: prva prevajalka Ivana Cankarja v nemščino.« *Slovenščina v šoli* 7, št. 2: 34–38.
- Leben, Andrej. 2010. »Publicistično in literarno delo Prežihovega Voranca in povojna avstrijska Koroška.« V *Prežihov Voranc – Lovro Kuhar: pisatelj, politik, patriot*, uredil Aleš Gabrič, 119–131. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino; Dunaj: Slovenski znanstveni inštitut.
- Lokar, Teja Marjana. 2002. »Prevajanje slovenske proze v Avstriji od leta 1918 do danes.« Diplomatska naloga, Univerza v Ljubljani.
- Ludvik, Dušan. 1965. »Kafka bei den Jugoslawen.« V *Franz Kafka aus Prager Sicht 1963*, uredili Eduard Goldstücker, František Kautman in Paul Reimann, 229–236. Praga: Verlag der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften.
- Maček, Amalija. 2003. »'Široko polje', prevod neke Fontanejeve podobe.« V *Prevajanje realističnih in naturalističnih besedil: 28. prevajalski zbornik = Translation of Realist and Naturalist Texts: Proceedings of the Association of Slovene Literary Translators, Volume 28*, uredil Tone Smolej, 128–135. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Maček, Amalija. 2004. »Kako modra je modra?: prevodne variante osrednjega simbola nemške romantike.« V *Prevajanje besedil iz obdobja romantike: 29. prevajalski zbornik = Translation of Texts from the Romantic Period: Proceedings of the Association of Slovene Literary Translators, Volume 29*, uredila Martina Ožbot, 166–173. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.

- Maček, Amalija. 2006. »O angelih: Rilkejeve Devinske elegije v prevodu Kajetana Koviča.« V *Prevajanje besedil iz prve polovice 20. stoletja = Translation of Texts from the First Half of 20th Century*, uredila Martina Ožbot, 102–109. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Maček, Amalija. 2013. »Ein Autor findet seine Leser: die Rezeption Josef Winklers in Slowenien.« *Literatur/a* 7: 79–81.
- Maček, Amalija in Tanja Žigon. 2017. »Politik und Übersetzen: Auswirkung der politischen Wende(n) auf die Übersetzungen aus dem Deutschen ins Slowenische.« *Spiegelugen. Zeitschrift für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas* 12, št. 66, zvezek 1: 25–42.
- Maček, Amalija. 2018. »Literaturübersetzer als Dolmetscher, Moderatoren oder sogar Autoren.« *Acta Neophilologica* 51, št. 1/2: 117–125. Dostop 31. 3. 2022. <https://doi.org/10.4312/an.51.1-2>.
- Maček, Amalija. 2019. »Im Garten der Kindheit: Slowenische Pflanzennamen in Alma Karlins zehnsprachigem Wörterbuch.« V *Literarische Freiräume: Festschrift für Neva Šlibar*, uredili Vesna Kondrič Horvat, Dejan Kos, Andrea Leskovec in Špela Virant, 544–545. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Maček, Amalija in Tanja Žigon. 2020. »Gewundene Wege: die Übersetzungspolitik in Slowenien.« V *Brücken überbrücken in der Fremdsprachendidaktik und Translationswissenschaft*, uredile Brigita Kacjan, Saša Jazbec, Anna Leskovich in Vlasta Kučič, 179–196. Hamburg: Dr. Kovač.
- Mahnič, Joža. 1981. »Župančič kot prevajalec.« *Jezik in slovstvo* 26, št. 5: 175–177.
- Miladinović Zalaznik, Mira. 1996. »Die Rezeption Werfels in Slowenien.« *Zagreber Germanistische Beiträge: ZGB: Jahrbuch für Literatur- und Sprachwissenschaft* 5: 29–53.
- Miladinović Zalaznik, Mira. 1998. »Die Rezeption Hermann Brochs in Slowenien.« V *Hermann Broch: Perspektiven interdisziplinärer Forschung: Akten des internationalen Symposiums Hermann Broch, 15.–17. September 1996, József-Attila-Universität, Szeged*, uredili Árpád Bernáth, Michael Kessler in Endre Kiss, 285–294. Tübingen: Stauffenburg.
- Miladinović Zalaznik, Mira. 2002. *Deutsch-slowenische literarische Wechselbeziehungen*. Ljubljana: Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko Filozofske fakultete.
- Miladinović Zalaznik, Mira. 2004. »Die Rezeption eines Dichters vor dem Hintergrund des slowenischen Alltags: dargelegt am Beispiel Hermann Brochs.« V *Hermann Broch – ein Engagierter zwischen Literatur und Politik*, uredila Österreichische Liga für Menschenrechte/Avstrijska liga za človekove pravice, 129–140. Innsbruck: StudienVerlag.
- Moder, Janko, ur. 1980. *Oton Župančič v prevodih*. Koper: Lipa.
- Moder, Janko. 2004. »Moja srečevanja s Friedrichom Schillerjem od Potapljača prek Togenburga do Ode radosti.« V *Prevajanje besedil iz obdobja romantike: 29. prevajalski zbornik = Translation of Texts from the Romantic Period: Proceedings of the Association of Slovene Literary Translators, Volume 29*, uredila Martina Ožbot, 112–131. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.

- Moder, Janko. 2006. »Grešnik se pove: O uvodnem odstavku slovenskega prevoda romana Thomasa Manna Jožef in njegovi bratje, vzroka za 'vzbuh slovenskega manjvrednostnega kompleksa'.« V *Prevajanje besedil iz prve polovice 20. stoletja = Translation of Texts from the First Half of 20th Century*, uredila Martina Ožbot, 110–123. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Mračnikar, Helga. 1988. »Prevod in prevajanje: z vidika slovenske literature in situacije na avstrijskem Koroškem.« *Naši razgledi: NR: štirinajstnevnik za politična, gospodarska in kulturna vprašanja* 20: 624–625.
- Ožbot, Martina, ur. 2001. *Prevajanje Prešerna = Translation of Prešeren. Prevajanje pravljic = Translation of Fairy Tales: 26. prevajalski zbornik = Proceedings of the Association of Slovene Literary Translators, Volume 26*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Ožbot, Martina. 2007. »Prešeren kot prevajalec Bürgerjeve Lenore in razvoj slovenske poezije = Prešeren as a Translator of Bürger's Lenore and the Development of Slovene Poetry.« V *Vita Slouenski jesig preobnernen: vloga prevoda v razvoju slovenskega jezika in književnosti = the Role of Translation in the Development of Slovene Language and Literature*, uredili Urša Vogrinc Javoršek in Nike Kocijančič Pokorn, 18–21. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za prevajalstvo.
- Petrič, Tanja. 2017. »Zwischen Übersetzung und Übertragung: die 'slowenische' Friederike Mayröcker.« V *Friederike Mayröcker: Interpretationen, Kommentare, Didaktisierung: Internationale Lyrikstage der Germanistik Ljubljana*, uredil Johann Georg Lughofer, 117–130. Dunaj: Praesens.
- Prunč, Erich. 1988. *Urban Jarnik: [(1784-1844)]: textologische Grundlangen und lexikologische Untersuchung seiner Sprache*. Celovec: Mohorjeva.
- Prunč, Erich. 1991. »Handkejev prevod Lipuševega romana 'Zmote Dijaka Tjaža'.« V *Zbornik predavanj/XXVII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, uredili Darinka Počaj-Rus, Hermina Jug-Kranjec, Erika Kržišnik, Marko Kranjec in Marko Stabej, 149–168. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.
- Prunč, Erich. 2000. »Translation in die Nicht-Muttersprache und Translationskultur.« V *Translation into Non-Mother Tongues: in Professional Practice and Training*, uredile Meta Grosman, Mira Kadric, Irena Kovačič in Mary Snell-Hornby, 5–20. Tübingen: Stauffenburg.
- Prunč, Erich. 2002. »Version und Autoversion der Gedichte von Gustav Janusch.« V *Worte, Ränder, Übergänge: zu Gustav Januš*, uredila Klaus Amann in Fabjan Hafner, 90–126. Celovec, Dunaj: Ritter.
- Prunč, Erich. 2005. »Hypothesen zum Gattungsprofil deutsch-slowenischer Übersetzungen im Zeitraum 1848–1918.« V *Beyond Equivalence = Jenseits de Äquivalenz = Oltre l'equivalenza = Onkraj ekvivalence*, uredili Nike Kocijančič Pokorn, Erich Prunč in Alessandra Riccardi, 19–37. Gradec: Institut für Theoretische und Angewandte Translationswissenschaft.
- Rode, Matej. 1988. »Krst pri Savici v prevodih.« *Jezik in slovstvo* 33, št. 6: 171–174.
- Rode, Matej. 1991. »Valentin Vodnik in prevajanje.« V *Obdobje slovenskega narodnega prepoda: (ob 70-letnici ljubljanske slavistike): mednarodni simpozij v Ljubljani od 28. do 30. junija*

- 1989, uredil Matjaž Kmecl, 311–317. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Rozman, Julija, Tanja Žigon in Adriana Mezeg. 2022. »Slowenische Kinder- und Jugendliteratur in deutscher Übersetzung von 1921 bis 2020.« *Folia linguistica et litteraria: Journal of Language and Literary Studies* 41: 95–117. Dostop 24. 3. 2023. https://folia.ac.me/image/41/Rozman_Zigon_Mezeg.pdf.
- Samide, Irena. 2004. »Romantična hrepenenja: (o prevajanju nemške romantike).« V *Prevajanje besedil iz obdobja romantike: 29. prevajalski zbornik = Translation of Texts from the Romantic Period: Proceedings of the Association of Slovene Literary Translators, Volume 29*, uredila Martina Ožbot, 66–82. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Samide, Irena. 2006. »Slovenska kratka proza v nemških prevodih ali ko Zakon želje postane zakon praznine.« V *Slovenska kratka pripovedna proza*, uredila Irena Novak Popov, 525–534. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- Schödel, Karmen in Irena Smodiš. 2016. »Slowenien.« V *Übersetzungslandschaften: Themen und Akteure der Literaturübersetzung in Ost- und Mitteleuropa*, uredila Schamma Schahadat in Stepán Zbytovský, 197–212. Bielefeld: Transcript Verlag.
- Smolej, Tone, ur. 2000. *Goethe v slovenskih prevodih = Goethe in Slovenian Translations. Prevod stripa in slikanice = Translation of Comics and Picture Books. Asterix v evropskih jezikih = Asterix in European Languages: 25. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Spieler, Marija. 1985. »Klaus Detlef Olof: France Prešeren, Sonettenkranz. Prevod. Mladje 53, Celovec 1984.« *Celovski zvon: vseslovenska revija za leposlovje, kritiko, kulturna, družbena in verska vprašanja* 3, št. 6: 85–87.
- Stanovnik, Majda. 1982. »Herbert Grün in prevajanje.« V *Iz zgodovine prevajanja na Slovenskem*, uredili Drago Bajt, Frane Jerman in Janko Moder, 345–354. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Stanovnik, Majda. 1985. »Grünov prevod Kafke: Na galeriji.« V *France Prešeren v prevodih*, uredili Drago Bajt, Frane Jerman in Janko Moder, 229–253. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Stanovnik, Majda, ur. 1993. *Prevod in narodova identiteta. Prevajanje poezije: 17. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Šlibar, Neva. 1986. »Zur Rezeption der österreichischen Literatur in Slowenien nach 1945, ausgehend von der Aufnahme der Werke Ilse Aichingers, Ingeborg Bachmanns und Paul Celans.« V *Jugoslawien – Österreich: literarische Nachbarschaft*, uredila Johann Holzner in Wolfgang Wiesmüller, 129–137. Innsbruck: Universität Innsbruck, Institut für Germanistik.
- Šlibar, Neva. 1993. »Peter Handke im slowenischen Raum: eine Bibliographie.« *Acta Neophilologica* 26: 79–88.

- Šlibar, Neva in Katja Mihurko Poniž. 1994/1995. »Slovenski prevodi Bernhardovih del ...« *Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega* 43, št. 5: 24–25.
- Špendov, Andrej. 1995. »Beseda ni konj – prevajanje Basla Lojzeta Kovačiča v nemščino.« V *Prevajanje slovenske književnosti. Prevajanje za kino in RTV: 19. prevajalski zbornik*, uredila Majda Stanovnik, 54–55. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Šrmpf, Urban. 2011. »Prešernovo prevajalsko pero.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Toroš, Ana. 2005a. »Gradnik kot prevajalec.« *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede = Journal for Linguistics and Literary Studies* 53, št. 2: 235–236.
- Toroš, Ana. 2005b. »Gradnikova prevodna bibliografija (rokopisna zbirka, periodika).« *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede = Journal for Linguistics and Literary Studies* 53, št. 4: 615–617.
- Toroš, Ana. 2013. *O zemlja sladka: kamen, zrno, sok: Alojz Gradnik ter romanski in germanski svet*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Trupej, Janko. 2016a. *Bibliographie der slowenischen Translationswissenschaften: Projekt TransStar Europa = Bibliography of Slovenian Translation Studies: Project TransStar Europe = Bibliografija slovenskega prevodoslovja: projekt TransStar Evropa*. Dostop 31. 3. 2022. <http://transstar-europa.com/download/downloads/Trupej%20-%20Bibliographie%20der%20slowenischen%20Translationswissenschaften.pdf>.
- Trupej, Janko. 2016b. »Translationskultur im Wandel: Hugo von Hofmannsthal's Jedermann in der slowenischen Übersetzung und Neuübersetzung.« V *Übersetzungslandschaften: Themen und Akteure der Literaturübersetzung in Ost- und Mitteleuropa*, uredila Schamma Schahadat in Štěpán Zbytovský, 109–126. Bielefeld: Transcript Verlag.
- Valenčič Arh, Urška. 2013. »Rambazamba wird zum Tohuwaboju, wenn der Bär los ist: zur Paraphrasierung von Phrasemen in Kinder- und Jugendbüchern und ihrer Wiedergabe in den slowenischen Übersetzungen.« V *Phraseologie im interlingualen und interkulturellen Kontakt = Phraseology in Interlingual and Intercultural Contact*, uredile Melanija Fabčič, Sabine Fiedler in Joanna Szerszunowicz, 177–190. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.
- Valenčič Arh, Urška. 2014. »Ein Prinz auf der Erbse«: *Phraseologie und Übersetzung: am Beispiel der Kinder- und Jugendliteratur von Christine Nöstlinger im Deutschen und Slowenischen*. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren.
- Valenčič Arh, Urška. 2015. »Es streckte ihr die Zunge raus und sie drehte ihm eine lange Nase: zur Übersetzung von Kinegrammen in der Jugendliteratur.« V *Contrastive Analysis in Discourse Studies and Translation = Analyse contrastive de discours et traduction = Kontrastive Diskursanalyse und Translation*, uredili Mojca Schlamberger Brezar, David Limon in Ada Gruntar Jermol, 290–301. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Van Es, Nicky in Johan Heilbron. 2015. »Fiction from the Periphery: How Dutch Writers Enter the Field of English Language Literature.« *Cultural Sociology* 9, št. 3: 296–319.

- Vavti, Stojan. 2006. *Bibliographie der Buchübersetzungen slowenischer Literatur ins Deutsche = Bibliografija knjižnih prevodov slovenske literature v nemščino*. Ljubljana: Center za slovensko književnost.
- Vevar, Štefan. 2012a. *Fenomen Goethe: njegova estetika in poetika med originalom in slovenskim prevodom*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- Vevar, Štefan. 2012b. »Prevodne implikacije Kafkove pisave v perspektivi slovenskega prevoda.« *Sodobnost* 76, št. 12: 1552–1569.
- Vidmar, Josip. 1930. »Oton Župančič kot prevajalec.« *Modra ptica: [leposlovna revija]* 1, št. 7: 153–154.
- Zlatnar Moe, Marija, Tanja Žigon in Tamara Mikolič Južnič. 2015. *Center in periferija: razmerja moči v svetu prevajanja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Zupančič, Breda. 2007. »Fran Albreht in Grimmove pravljice.« *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti, književne vzgoje in s knjigo povezanih medijev* 34, št. 70: 25–53.
- Žigon, Tanja. 2008. »Sprachtransfer als Kulturtransfer im 19. Jahrhundert in Krain.« *V Linguistica et res cotidianae*, uredili Iwona Bartoszewicz, Joanna Szczek in Artur Tworek, 469–480. Wrocław: ATUT; Dresden: Neisse.
- Žigon, Tanja. 2010. »O prevodih in odmevnosti Josepha Rotha in njegovih del na Slovenskem.« *Nova revija: mesečnik za kulturo* 29, št. 336–338: 131–148.
- Žigon, Tanja. 2011. »Kulturelle Wechselwirkungen: die slowenische Kultur und Literatur in einem deutschsprachigen Wochenblatt aus Krain in den ersten zwei Jahrzehnten des 19. Jahrhunderts.« *V Akzente und Konzepte*, uredili Iwona Bartoszewicz, Marek Hałub in Eugeniusz Tomiczek, 201–215. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Žigon, Tanja. 2014. »Das literarisch-publizistische Feld und der slowenisch-deutsche Konflikt in Krain nach 1848.« *V Slawisch-deutsche Kontakte in Geschichte, Sprache und Kultur Teil 1*, uredil Željko Uvanović, 361–383. Aachen: Shaker.
- Žigon, Tanja in Urban Šrimpf. 2016. »Peter Turrini und seine Rezeption in Slowenien.« *V Zur internationalen Rezeption der Dramen von Peter Turrini*, uredila Christine Grond-Rigler, 63–82. Innsbruck: Studien Verlag.
- Žigon, Tanja. 2017. »Die deutschsprachige Publizistik in Krain im lokalen und regionalen Kontext.« *V »Und die Brücke hat gezogen, die vom Ost zum West sich schwingt«: literarische, kulturelle und sprachliche Vernetzungen und Grenzüberschreitungen: Festschrift für Mira Miladinović Zalaznik*, uredile Petra Kramberger, Irena Samide in Tanja Žigon, 285–309. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Žigon, Tanja. 2020. »Traduzioni di libri 'per il popolo' in sloveno: la leggenda di santa Genoveffa e il suo primo traduttore.« *Acta Histriae* 28, št. 3: 397–416. Dostop 31. 3. 2022. https://zdjp.si/wp-content/uploads/2021/01/AH_28-2020-3_ZIGON.pdf.

POVZETEK

Zaradi večstoletne prevodne dejavnosti iz nemščine v slovenščino je imela nemščina velik vpliv na razvoj slovenskega knjižnega jezika in vzpostavitev novih literarnih vrst. Pričujoči prispevek podaja celovit pregled obstoječih prevodoslovnih raziskav na temo prevodne izmenjave med slovensko in nemško književnostjo, pri čemer so raziskave uvrščene v različne tematske sklope. Po uvodnem delu so najprej predstavljeni prispevki, ki obravnavajo zgodovino prevodnih tokov iz nemščine v slovenščino in obratno, čemur sledijo teoretične obravnave posameznih žanrov v prevodu. Prispevki se ukvarjajo tudi s pomembnimi avtorji, večkrat prevedenimi deli in s pomembnimi prevajalci, medtem ko zadnji sklop poglavja obravnava širše prevodoslovne raziskave o literarnem prevodu. V sklepu ugotavljamo, da obstoječe prevodoslovne raziskave o slovensko-nemški prevodni izmenjavi razkrivajo širok nabor tematskih sklopov, kar je posledica aktivne književne izmenjave med obema kulturama. Kljub temu pa je znotraj prevodoslovja v Sloveniji mogoče zaznati pomanjkanje širše in poglobljene sociološko obarvane raziskave, ki bi zajela daljše časovno obdobje in analizirala prevodne tokove iz slovenščine v nemščino, kot tudi založniški trg ter vlogo akterjev v prevodnem procesu.

ABSTRACT

Due to centuries of translation activity from German into Slovene, German had a great influence on the development of the Slovene literary language and the establishment of new literary genres. The article provides a comprehensive overview of existing translation studies research on translation exchanges between Slovene and German literature, with the contributions divided into different sets of topics. After the introductory part, the studies dealing with the history of translation flows from German into Slovene and vice versa are presented, followed by theoretical studies on individual genres in translation. In addition, the article also deals with important authors, repeatedly translated works, and important translators, while the last part discusses the broader translation studies research on literary translation. In conclusion, we find that existing translation studies research on Slovene-German translation exchanges cover a wide range of topics arising from the lively literary exchanges between the two cultures. However, there is a lack of broad and in-depth sociologically oriented research within translation studies in Slovenia that covers a longer period of time and analyses translation flows from Slovene into German, as well as the publishing market and the role of actors in the translation process.